

Хуліо РОСАЛЕС

РОМАНТИЧНА ПРИГОДА

ОПОВІДАННЯ

З іспанської переклав Валерій ЛЮБАЦЬКИЙ

1

Край майдану танцював ведмідь. Циган, його хазяїн, зрідка похльоскував батогом і товстими пальцями вдаряв у бубон з металевими брязкальцями; проте той супровід ледве було чути.

Ада, чи не найвитонченіша дівчина в містечку, сиділа в зручному кріслі під старовинною галереєю і читала. Але, приваблена сумовитим бряжчанням бубна, облишила читати й вийшла до воріт — подивитися виставу, що вже почалася.

Щільний гурт глядачів утворив невеличке коло, в якому й виступали двоє мандрівних акторів. Але що ж то за музику видавав жалюгідний інструмент! Якесь рипіння доповнював глухуватий брязкіт металевих кружалець, що силкувались веселитися, як їм, власне, й годилося. А натомість ніби плакали, ніби скаржилися і на сонце, що немилосердно пряжило, і на пилюку, що понабивалася скрізь і майже позбавила їх звуку, і на юрбу, яка сприймала за мелодію самбри те болісне стугоніння бубна, і на жалюгідного дресирувальника з його брудним ведмедем, на диво кепським танцюристом.

Той ведмідь викликав лише жалість. Годі було збагнути, чи то в нього своє природне сіре хутро, чи то пилюка й бруд, неодмінні супутники довгих мандрів, спотворили тварину, яка колись, певно, була бурою. Дрібне тупцяння було надто смішне як на такого грізного звіра, що його страшна паща ні на мить не закривалася через тропічну спеку й стомливі блукання. Вигляд цієї підневільної тварини викликав в уяві зовсім інше життя серед неозорого степу, без батого і пут.

Примітивному танкові тварини відповідало хіба що глухе й одноманітне бряжання бубна. То була істота, невдатна до танцю, але танцювати мусила. Її, голодну, й годували за те, що, спітніла й закіптюжена, імітувала людей, хоч і вкрай незграбно.

В тому ж кутку майдану квітуче дерево встеляло землю золотавими пелюстками, невагомими і радісними — вони зривалися з віття щоразу, коли пустотливий вітерець з полів вривався крізь прозоре марево літнього ранку. На той невагомий політ людська душа розкривалася, ставала ніжною і чутливою, забувала про глузливий усміх, з яким щойно дивилася на ведмедаче кривляння. Сонце затоплювало майдан пекучими променями; в золотавому колі, утвореному глядачами, повільно здіймалася пара.

Ада була в захваті — не так від ведмеда, як від приборкувача. Її великі ясні очі зачудовано стежили за широкою спиною цього вайлуватого Аполлона в лахмітті, яке засвідчувало його виняткові злидні або ж цілковиту байдужість до своєї зовнішності. Присадкувата, кремезна постать, ноги в рипучих грубих чоботях з халявами до середини литок, шаровари з темного, колись, певно, ізюмистого вельвету, хоч зараз той колір годі визначити; на плечах — традиційна ліврея з металевими гудзиками, давно потьмянілими. Все те вражало строкастістю і неохайністю.

Нарешті бубон умовк, і задиханий ведмідь спинився. Циган скинув засмальцьованого круглого капелюха й став обходити глядачів, як жебрак, сподіваючись на нещедру ласку.

Ада вкрай розчулилася: у голові паморочилося від хвилювання й дивовижного враження, яке справив на неї приборкувач. Цей незвичайний чоловік вабив її. Її чарувала його чорна непокірна чуприна, кучерява й буйна, пасма якої попримлипали до спітнілого чола, жорстка скуйовджена борода, загадкове мерехтіння чорних очей. Вона відчувала в ньому силу й незвичайність, а циганська зовнішність, непосидюча вдача, небезпечне заняття — приборкування хижих звірів, сам його вигляд шукача пригод і затятого блукальця, що з'являється з невідомих країв і знову зникає в них, посилювали її захват.

Вона закохалася в усе, що ця людина принесла з собою. Наче враз відчула сама й пекуче сонце, що вибілило його лахміття, і вітри, що на своїх стрімких крилах несли його крізь розжарені пустелі, наче враз побачила гори, круті й високі, на які той видирався у своїх збитих чоботях, наче почула шум хвиль, які відносили його від одного берега й прибивали до іншого; бачила й самі ті береги, що безмовно стежили за його непевною, хисткою тінню з ранку й до вечора. Ада відчувала, що до нестями закохалася в цигана, зачарована всім тим, що огортає чоловіка безліччю таємниць, тим загадковим ореолом, притаманним мандрівникам, що викликає прихильність навіть до розбійників. Заворожена тією чарівністю, якою віє від тих, хто невтомно пробігає по життю, живе вільним птахом, що вкрав зернину з комори і щезає назавжди — летить далі й далі, не лишаючи по собі ні сліду, ні прихильності.

Ада вподобала цигана й за навіяні їй ще раніше мрії, за видіння, які мовби ожили з його появою: фантастичні сцени із списками, що летять із лісової гущавини, мисливські пригоди, смертельна небезпека перед гострими пазурами й іклами хижаків, звірячий дух, що б'є в ніздрі з їхніх барлогів. Приборкувач, здавалося, полонив її ще коли вона малою читала отих Бело й Оне, а вони добряче врзалися їй у пам'ять.

Циган помітив зацікавлення Ади, тож коли з жалісливим виглядом волоцюги й жебрака підійшов до неї і простягнув свого засмальцьованого, видубленого капелюха, дівчина вкрай розгубилася. Сама не своя від збентеження, вона зронила в той капелюх лише зів'ялу незабудку, засушене стебло квітки, що правило їй за закладку.

«От і маєш! — подумки хмикнув циган. — Ще й на обід не заробив, а вже квіти».

Ведмідь танцював ще кілька днів, на тому ж самому місці. Але тепер уже, щоб розважити дівчину; хоч гурт глядачів збирався і кидав у циганський капелюх дрібняки, та циган вважав, що ведмідь танцює лише для Ади. Аби потішати,

розважати її і без перешкоди спокуюшати наївне дівча. Бо він уже плакав цілком певні надії і дбав лише про те, щоб ці щоденні вистави зближували його з дівчиною. Під тим самим пекучим сонцем. Біля того самого дерева, з квітучих гілок якого польовий вітерець зривав і жбурляв у повітря пригорщі пелюсток, що, покружлявши трохи, опадали на землю золотавими метеликами з крихітними крильцями.

На восьмий день цієї гри циган опинився за ґратами. А на п'ятнадцятий — вже стояв з Адою перед місцевим священиком, завершуючи почату справу, в якій йому сприяла романтична замрія дівчини. Ада й циган, з неодмінним ведмедем-танцюристом, рушили в свою весільну подорож. Якою ж невимовно щасливою почувала себе дівчина! І вона стане циганкою, прибере собі нове ім'я — Мірка чи якесь інше, але неодмінно гарне й незвичне! Йтиме непролазними хащами й пустельним степом, де повно всіляких пригод. А які неповторні ночі чекатимуть, коли замерехтять зірки й укриють небо діамантовими візерунками, накривши, наче розпущеним хвостом велетенського павича, сонні лани! А вона — Ада, Мірка чи просто жінка — видихне в бороду своєму коханому, поки натомлений за день ведмідь відпочиватиме:

— Любий, а чи гарний місяць над холодним степом? І як ти полював ведмедів у лісових хащах? Чи страшні пазури шматували твоє тіло?.. А яке ім'я дало тобі твоє плем'я?..

Та циган не розумів її пристрасної мови.

Якось у придорожньому заїзді трапилося їм двоє чоловіків, схоже, тутешніх завсідників. Вони схилялися над розстеленою на столі газетою і палко обговорювали воєнні події, бо ж спопеляюче полум'я війни вже палахкотіло на чималому шматі світу. Циган уважно дослухався до їхньої суперечки, тоді як жінка й ведмідь поснули під навісом, зморені довгим денним переходом. Здавалося, якесь прокляття жене їх звідусіль, і вони мусять іти й іти, без певного напрямку, без певної мети.

Під тим навісом вони обоє і залишилися, жінка й тварина, Ада й ведмідь. А циган, здоланий потаємними задумами, що поволі визрівали в голові, рушив потай до міста. Найближчим містом був порт. Коли попереду зблиснуло море, циган незворушно позирнув на нього, як людина, що її нічим не здивуєш. Для якої світ — лише неозора рівнина, байдуже, водна чи земна — з безліччю стежок, які необхідно пройти, вдень і вночі, під сонцем, дощем і снігом. А в кінці шляху знову побачити стежки, вже інші, що так само кличуть у дорогу. Кличуть піснею сирени з-за кожної хвилі, що здіймається і накочується на берег. Кличуть незбагнутою таємницею за кожним вигином шляху...

3

У порту циган подався до консула своєї країни.

— Ви хіба француз? — поцікавився той.

— Так, я з Марселя.

— Отже, ви марсець і бажаєте піти на фронт? Але ж ваша категорія ще не призивалася!

— То й що! Я хочу на фронт!

Прагнув, певно, пройти шляхом, якого ще не звідав. Крижаною нічною дорогою, на якій замість мерехтливих зірок будуть скорботні, болісні сльози. І не буде ні танцюючого ведмеда, ні пристрасних поцілунків, ні квітів, окрім хіба блідих могильних асфоделів, що їх рясно виростає на окопах...

— Сім'ю маєте?

— Є дружина... І ще ведмідь.

— Дружина і ведмідь?! Не розумію!

Довелось пояснювати.

А Ада два дні й дві ночі, без сну і відпочинку, до болю в очах вдивлялася в дорогу до міста. Чекала повернення чоловіка. Два дні й дві ночі, що виявилися негаданим перепочинком для ведмеда: тепер він уже міг відіспатися за всі свої виснажливі дні, що їх мав багато досі.

На третій день Ада одержала листа від консула. І якими ж приголомшливими були його рядки для необачної дівчини! Вона довідалася, що її чоловік ніякий

не циган, а просто ошуканець, який заробляв на прожиття тим, що вдавав із себе мандрівного цигана з ведмедем, твариною безмежно покірною і терплячою. Та й ведмідь ніколи не був мешканцем випаленого сонцем степу чи лісових нетрів. А лише однією з тих бідолашних тварин, зрослих у клітках комерційного підприємства, яке постачає ними цирки. Тих тварин, що розважають людей, що майже виродилися, що не спізнали ні лісової сутіні, ні осяяної сріблястим місячним світлом долини, вщерть заповненої солов'їним співом. Паріїв у царстві тварин, що коряться невправним дресирувальникам і терплять їхню жорстокість.

Яке ж сумне пробудження від романтичного сну!

Враз позбувшись усіх надій і сподівань, жінка несамовито затупотіла ногами, в розпачі почала рвати волосся, забилася на землі в істериці. А тоді схопила батога, що його перед втечею жбурнув у куток чоловік, і заходилася оскаженіло шмагати ведмедя. Щоб, сама несвідома того, виплеснути свій гнів, свою лють, свою нестямю на кошлату беззахисну тварину. Мовби та чимось завинила, мовби принесла їй нещастя, спричинилася до втечі її чоловіка.

І ведмідь, вражений цим нападом несамовитої люті, раптом почав танцювати. Батіг для нього значив одне — виснажливу й нудну роботу. Ада хльоскала його по закіптюженій шерсті, мовби нещадно карала за якусь провину. А тварина виконувала звичну роль, танцювала у цій зливій ударів. Ведмідь танцював, а жінка безжалісно шмагала його. Тепер уже жінка перетворилася на хижого звіра, вона наче помщалася за кривду, якій немає прощення. Ведмідь танцював і водночас не зводив з неї жалісливого, благального погляду — майже людського. І наче лагідно докоряв їй: «Я ж танцюю, жінко! Невже не бачиш? І танцюватиму скільки захочеш. Тож навіщо мене шмагати? Я ж танцюю!»

Уперше танок ведмедя не супроводило бухання бубна з його брязкальцями. Вперше не було глядачів, щоб їх розважати. А проте й деякі народи схожі на такого ведмедя, так само витанцювують перед своїм тираном і не мають мушкетерської урвати свій запобігливий танок. Як і ведмідь!